

Új levelező tagok a Magyar Művészeti Akadémián

KÁLMÁN LÁSZLÓ, KERESZTES DÓRA ÉS KOÓS PÁL
MUNKÁSSÁGÁNAK BEMUTATÁSA

2021 végén három ipar- és tervezőművésszel bővült a Magyar Művészeti Akadémia akadémikusi tagsága. 2022-ben Kálmán László ötvösművész, díszlet- és jelmeztervező, Keresztes Dóra festő- és grafikusművész, animációsfilmm rendező, illusztrátor és Koós Pál formatervező, egyetemi tanár tartotta meg székfoglaló előadását. Az újonnan megválasztott levelező tagok munkásságát a Cseresnyés Márk és Marosi-Nagy Edit, az MMA munkatársai által készített összefoglalókból ismerhetik meg olvasóink.

A fény formája

Kálmán László ötvösművész munkássága

Kálmán László 1975-ben diplomázott a Magyar Iparművészeti Főiskola (ma Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) ötvös szakján. Mesterei Engelsz József és Pölöskei József voltak. Másoddiplomáját a Magyar Képzőművészeti Főiskola díszlet- és jelmeztervezői szakján szerezte 1982-

ben. Ezután párhuzamosan tervezett színházi díszleteket és dolgozott ötvösként.

Első nemzetközi sikere még harmadéves főiskolásként érte 1973-ban. Teáskészletével részt vehetett a 15. Milánói Triennálén, a kor legnagyobb európai designkiállításán.

A főiskola elvégzése után az 1980-as években a fokozatosan piacosodó, majd a rendszerváltással merőben új gazdasági szisztémára váltó országban látványosan

KÁLMÁN László: Személyes mandala I. | László KÁLMÁN: Personal mandala I
2015, patinázott, aranyfüsttel bevont sárgaréz, 80x80x10 cm
Fotó: Kálmán László

KÁLMÁN László: Lebegő labirintus 2. | László KÁLMÁN: Hovering labyrinth 2
2012, rozsdásra patinázott és aranyfüsttel bevont acéllemez, 20x20x20 cm
Fotó: Kálmán László

megszaporodtak a reprezentatív feladatok. A szállodák, pénzüzetek, középületek belső tereihez szükséges fémmunkák szakmai kihívást nyújtottak. Kálmán László a hagyományosan értelmezett ötvösség határait tágította a nagyobb méretű iparművészeti tárgyakkal, jellemzően világítótestekkel.

KÁLMÁN László: Executive Floor szintelválasztó világítóttest a Hilton Budapest hotelben (Budapest I. ker.) | László KÁLMÁN: Executive Floor luminous body separating floors in the Hilton Hotel (Budapest, 1st district) 1987, sárgaréz, krómaccél, 250x400x400 cm

Szerteágazó munkássága három nagyobb területre osztható: a belsőépítészethez kapcsolódó világítótestek, a szobrászi igénnyel készült plasztikák és a designtárgyak, -lámpák csoportja.

A Hilton Budapest hotel belső közösségi tereibe harminc éve tervez és kivitelez egyedi világítótesteket, a hat-hét évenként esedékes felújítások alkalmával. Itteni tevékenységének egyik jellemző munkája az 1987-ben készített *Executive Floor* szintelválasztó világítóttest, melynek mérete is impozáns: 16 négyzetméter.

Ennek egyik funkciója, hogy a harmadik és a negyedik szint közötti födémáttörést úgy oldja meg, hogy a felsőbb szintről ne lehessen rálátni a harmadik szinten működő étteremre. Térelválasztó szerepe mellett fényt is kell szolgáltatnia. Kálmán László e két funkciónak megfelelően rácsos szerkezetű, modulós felépítésű térkonstrukciót alakított ki, a csomópontokban elhelyezett világítótestekkel. A szerkezet sárgaréz csövekből és krómzott lemezekből áll.

A megbízásra készített, úgynevezett beruházási munkák mellett folyamatosan hozott létre plasztikákat kiállításokra, pályázatokra, vagy csupán az alkotás élvezetéért. Ezekben a háromdimenziós tárgyokban közös, hogy fémlemezről készültek, kihasználva a lemez fizikai tulajdonságait: így nagyobb teret lehet körülhatárolni kisebb tömegű anyaggal, ezáltal a látvány könnyedebb hatást kelt.

A plasztikák közös jellemzője az áttörtség, átlátszóság. További közös jegy még ezekben a tárgyokban a lézervágásnak mint digitális csúcstechnológiának a használata.

2012-től datálható a *Lebegő Labirintus* sorozat, amelyben Kálmán László a labirintusszimbólum különféle képi megjelenítéseinek térbe transzponálásával és a háromdimenziós alakzatban rejlő kompozíciós lehetőségek vizsgálatával foglalkozott. A labirintus mint sorsértelmező archetipikus kép már az ősidőkben megjelent és azóta is jelen van a kultúra számos területén. Kálmán László a klasszikus tradícióból kiindulva hozta létre saját labirintussorozatát, mely a síkgrafika alapjain a lézervágás alkalmazásával jött létre. A perforált fémlapok térbe szerkesztésével teremtette meg a sorozat darabjait alkotó labirintuskockákat, az eltérő méretű és színezetű kockák egymásba helyezésével hozva létre eleven térhatást. Az így létrejött alakzatok nyitott művekként kapcsolódnak egymáshoz. Mivel a kocka hat oldalából öt részben vagy egészben egyszerre látszik, a térben labirintushálózattá áll össze, ami a maga bonyolultságával már több mint metafora. A tradicionális ötvös-fémműves technikák és a high-tech együttes alkalmazása figyelhető meg ezeken a tárgyakon.

A plasztikák mellett domborműsorozatok is készültek. A *Személyes mandala* sorozat darabjai közül kiemelkedik egy 2015-ben készült 80 x 80 centiméteres lemez dombormű,

KÁLMÁN László: Szalag lámpacsalád, asztali lámpák | László KÁLMÁN: Ribbon lamp family, table lamps | 2005, sárgaréz, vörösréz, polikarbonát, LED, magasság: 30 cm, 83 cm
Fotó: Kálmán László

amin Kálmán László a stilizált labirintusmotívumok és az ősi mandalaszimbólum térbeli összekapcsolásával kísérletezett rétegszerkezetes kompozícióban.

A kilencvenes évek közepétől kezdett olyan lámpákat tervezni, amik nem megrendelésre készültek, főleg szállodai igényeket szem előtt tartva. Prototípusokat is gyártott belőlük, hogy a belsőépítészek választhassanak közülük a megvalósítandó projektekhez. Tervezői filozófiája: „A lámpa kettős rendeltetésű tárgy: ha nem világít, egy szimbolikus térforma, ha felkapcsoljuk, egy funkcionális tárgy, ami fényt ad.” 2005-ben egy kiállítást is rendezett belőlük a Gaál Imre Galériában, amihez katalógus is társult.

Az asztali lámpák két különböző anyagból készültek: vörösrézből és sárgarézből. Munkáira jellemző a változatos anyaghasználat, élve a különböző anyagok kombinálásából eredő színhatások (aransárga, rézvörös, ezüstszürke) kifejezőerejével.

Kálmán László eddigi munkásságával hozzájárult a kortárs hazai ötvösség-fémművesség kifejezőeszközeinek gazdagításához, a szakág határainak tágításához.

„Ég szülte földet...”

Keresztes Dóra grafikusművész munkássága

Keresztes Dóra szakmai indulása a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolához (ma: Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium) köthető. Itt Jankovics Marcelltól tanult filmanimációt, ezzel párhuzamosan pedig a Derkovits Körben foglalkozott képzőművészettel Szabados Árpád tanítványaként. 1972-től 1977-ig a Magyar Iparművészeti Főiskola könyvművészeti szakján tanult. Tanárai Haiman György,

KERESZTES Dóra: De profundis | Dóra KERESZTES: De profundis
2002, linómetszet, 30x40 cm

Kass János és Rubik Ernő voltak. A főiskola elvégzése után képzőművész gyermekműhelyeket vezetett. 1980 és 1992 között a *Műzsák Múzeumi Magazin* művészeti szerkesztője, 1994-től 1996-ig a Magyar Illusztrátorok Társaságának alelnöke volt, 1996 óta pedig az Utizs Grafikai Stúdió vezetője.

KERESZTES Dóra illusztrációja Hermann Hesse *Narziss és Goldmund* című könyvéhez | Dóra KERESZTES's illustration for Hermann Hesse's book *Narzissus and Goldmund*
Felfestékezett linómetszet, 20x15 cm; Helikon Kiadó, 2021

Munkásságának gerincét a könyvillusztráció adja, de a bélyegtől a plakátig, a színházi látványtervezéstől az animációs film készítéséig nagyon sok mindennel foglalkozik. Munkáit a magyar népművészet és más népek művészete ihlette, formakincsük átvételével. Ezekhez a kultúrákhoz azonban nem pusztán formai kapcsolat fűzi, hanem lényegi is. Az ősi kultúrákhoz, s bennük a mesék, népmondák, mítoszok feltárásához képi asszociációk révén és metaforák segítségével jut el, az ábrázolás sűrítettségét és mélyrétegeit ezek adják. Könyvtervei és könyvillusztrációi számosak, ötvennél is több kötet őrzi teremtő keze munkáját. A Nagy Olga által szerkesztett *Paraszt dekameron* című könyv (Magvető Kiadó) volt az első illusztrációs munkája 1977-ben, ezzel a Szép Magyar Könyv verseny illusztrátori díját is elnyerte.

Ugyanezt a díjat később még kilenc alkalommal kapta meg. Kormos István *Vackor*-sorozatának illusztrációjáért (Osiris Kiadó, 2001, 2002), valamint *Az álomlátó fiú* című népmese-gyűjteményért (Boldizsár Ildikó szerkesztésében, Új Palatinus Könyvesház, 2002) Év Gyermekkönyve díjat tudhat magáénak. Kányádi Sándor *Az elveszett követ* című kötete (Cartaphilus Kiadói Kft.) 2010-ben elnyerte a Legszebb ifjúsági könyv címet. Irodalmi műveket illusztrálva a szöveg tartalmi és lelki mélységének hűséges visszaadása mellett igyekszik képalkotóként független maradni. Népművészeti ihletésű munkái mellett számos kortárs magyar költő művéhez szegődött alkotótársul. Készített Kiss Anna *Tündér a ruháskosárban* (Móra Könyvkiadó, 1989) versciklusához illusztrációt, de Weöres Sándor-versplakát, Nemes Nagy Ágnes-kötetillusztráció is színesíti-gazdagítja szakmai palettáját.

Kedvelt technikája a magasnyomtatás, a középkori fametszetek világát idéző linómetszet. Illusztrációinak zöme fekete-fehér, vagy kézzel színezett, olykor több dúcra nyomtatott linómetszet. Grafikáira jellemző a kétarcúság – férfi és nő, ember és állat, valóságos és fantázia szülte válik eggyé, egymásba átlényegülve, hogy az élet folytonossága, az örök körforgás megteremtődjék. Sok munkája esetében talán furcsa a népművészet hatását emlegetni, hiszen konkrét motívumok megjelenéséről már nincs szó, azonban a formai egyszerűsítés, a stilizálás módja, a tiszta, dekoratív felületek használata, a színek kontrasztjai, a kompozíciók felépítése, a szimmetriák használata, a síkbeli ábrázolás előnyben részesítése, a geometria szeretete, ez mind-mind a népművészet mélyreható tanulmányozásából származó, abból átültetett, értékes folytonosság.

KERESZTES Dóra: Lúdvérc IV. | Dóra KERESZTES: Sprite IV
1986, papír, kétdúcos linómetszet, 15x20 cm

Filmjei és képzőművészeti alkotásai a magyar népi kultúra hagyományainak jelenkori megidézését, újra átélhetővé tételét kívánják megteremteni – miközben a művész lényegesnek tartja a modern művészet szín- és formakincsének, kompozíciós elemeinek, absztrakciós transzformációinak tudatos használatát is. Foglalkoztatja, hogyan lehet tágítani az animáció műfaji lehetőségeit: ő készítette Magyarországon az első interaktív animációs „mesélőkönyvet”.

KERESZTES Dóra illusztrációja a *Ki zörög itt?* című, angol népi gyermekverseket tartalmazó kiadványhoz | Dóra KERESZTES's illustration for a book of English folk rhymes titled *Who's rattling here?*
Színezett linómetszet, 15x12 cm; Múzsák Közművelődési Kiadó, 1989, fordító: Mann Lajos

Szagrális jellegű művei között említésre méltóak Budakeszin a Határainkon túl élő magyarok emléktemploma számára készült lézermaratusú padozati díszítőelemek (1999). Látványtervezőként a Nemzeti Színház 2003-as *Holdbeli csónakos* című előadása volt a legösszetettebb munkája: a díszletek és a bábtervek mellett animációs filmbetéteket is készített Weöres Sándor színdarabjához.

2009-ben a New York-i *Print Magazine* európai különszáma az ő plakátját választotta nyitóképül a magyar anyag bemutatásához. 2011-ben Mexikóban a Nemzetközi Plakát Biennálé zsűrijében vett részt, és a pueblai művészeti egyetemen workshopot vezetett. 2014-ben a Hirosimai

Nemzetközi Animációs Filmfesztiválon önálló kiállítással képviselte Magyarországot. 2000-ben a Magyar Művészeti Akadémia Millenniumi Pályázatának aranyérmével, 2003-ban Ferenczy Noémi-díjjal, 2005-ben Balázs Béla-díjjal tüntették ki. 2021-ben Prima díjat kapott.

Az a képi univerzum, melyet megteremt – dolgozzék bármiféle technikával is –, mindig tiszta forrásból, az ősforrásból merít, s feltétlen pontosságra törekszik szellemi és formai értelemben egyaránt. A megtartó, erősen kontúros, tisztán lehatárolt, zárt formák a művészi szervesség esztétikájának érvényre juttatásával, valamint az ösztönös és tudatos gesztusok egyensúlyban tartásával a legnagyobbak közé emelik. Jeleket örökít át, figuráival, metaforikus alakjaival őrzi „omló egék alatt” azt az értékvilágot, melyben kultúránk gyökerezik.

„A design a termék lelkiismerete” (Stefan Lengyel) Koós Pál formatervező művész munkássága

Koós Pál 1964-ben született Nyíregyházán. Középiskolai évei is ide kötik, gimnáziumi rajztanára, Tőkey Péter, a városi rajzszakkör, illetve a Fajó János festőművész vezette encsi Képzőművészeti Alkotótábor játszottak szerepet Koós Pál művészet felé fordulásában, s együttesen eredményezték, hogy 1991-ben a Magyar Iparművészeti Főiskola formatervező szakján kezdje meg tanulmányait. Mesterei többek között Simon Károly, Lelkes Péter és Scherer József voltak. Már az egyetemi évek alatt több hazai és nemzetközi pályázaton sikerrel szerepelt. (Raichle sícipő pályázat, Sunlimited napszemüveg pályázat, a Magyar Nemzeti Bank viseigrádi üdülőjére kiírt pályázat stb.) 1997-ben diplomázott, s rögtön utána diplomamunkájával (T-VISION házi telekommunikációs rendszer) a hazai szakmának is bemutatkozott, ugyanis a II. „Lépés a jövőbe” országos designpályázaton első díjat nyert.

KOÓS Pál: Solo erősítő. Gyártó: Etalon Akusztika Kft.
Pál KOÓS: Solo amplifier. Producer: Etalon Acoustic Co. | 2016
Fotó: Mitter Balázs

KOÓS Pál: Capriccio kávéfőző. Gyártó: Momert Zrt.
Pál KOÓS: Capriccio espresso machine. Producer: Momert Co. | 1998
Fotó: Gadányi György

Formatervezői feladatainak jelentékeny része az ABN Design Kft.-hez kötődik, de van néhány olyan cég is, melynek kizárólagos tervezője. Legnagyobb gyártási példányszámú megvalósult tervei között a *Capriccio* kávéfőzőt, a Momert Zrt. által gyártott digitális személymérleget, valamint a Prodax Zrt. által gyártott *Grado* kapcsolócsaládot említhetjük. Tervezőként 2014 óta van jelen a high-end audio területén. Az Etalon Akusztika Kft.-nek tervez erősítőket, hangfalakat, elektronikákat, melyek folyamatosan nemzetközi sikereket aratnak. Ebben a szegmensben a funkcionalitás mellett kiemelt szerepe van az esztétikumnak is: szükséges, hogy értékálló formanyelv teremtsé, hiszen sok esetben milliós árú termékekről van szó. Az Etalon Akusztika Kft.-nek tervezett high-end audiotermekek közül kiemelkedik az *Origo* erősítő. Fontos munkája a *Curiosum* hangfal és az *Essence* hangfalcsalád, utóbbi 2007-ben Magyar Formatervezési Díjat kapott. Mindkét munkára jellemző a már-már szobrászi formaalakítás. Rendszeresen szerepelnek munkái nemzetközi szintereken is („oh!” *Objects from Hungary* kiállítássorozat, Saint-Étienne Nemzetközi Design Biennálé). 2008-ban az *Essence* hangfalcsaláddal részt vett, s ezzel a magyar design is

reprezentálta a World Design Capital Torino kiállításán. Szintén ez évben a Formatervezési Díj bírálóbizottsága is tagjai közé választotta. 1998-tól tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének is. 2010-ben munkássága elismeréséül Ferenczy Noémi-díjjal tüntették ki. Számos francia szakmai díj tulajdonosa is, *Supradac* elektronikája, *Integral* erősítője, *Minisono* hangfala, valamint *Solo* hálózati lejátszója egyaránt a nemzetközi élvonalban vannak.

KOÓS Pál: Essence hangfalak. Gyártó: Etalon Akusztika Kft.
Pál KOÓS: Essence loudspeakers. Producer: Etalon Acoustic Co. | 2006
Fotó: Liane Manders Photography, Eindhoven

A 2000-es évek elejétől alkotómunkája egy jelentős szegmensét egyetemi oktatómunkája teszi ki. Részt vett az Magyar Iparművészeti Egyetem (2006-óta Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, MOME) előkészítő tanfolyamainak oktatói munkájában, a Formatervező Tanszéken tervezést tanít. 2007-től tanszékvezető-helyettes, 2010-től tanszékvezető ugyanitt, 2015-től a MOME Design Intézetének igazgatója, s később oktatásért felelős rektorhelyettes. Sok egyéb érdeme mellett nevéhez fűződik, hogy a formatervezés BA- (Bachelor of Arts) szak 2009-ben a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság akkreditációján kiválósági címet kapott. Diákjai sikeresen szerepelnek nemzetközi megmérettetéseken is (Henkel Art.Award, Electrolux Desin Lab, Nespresso Design Contest stb.), és többen kaptak Magyar Formatervezési Díjat. Az elmúlt két évtized alatt számos, azóta nevet szerzett tervező mondhatja magát Koós-tanítványnak.

Nemcsak tanít, de együtt is tanul-dolgozik a hallgatókkal. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy több, hallgatókkal közösen tervezett munkája jutott termék szintig (*IDEA* napozóágy, Vodafone antennatartó oszlop).

Ollótervezési feladat a MOME formatervező szakján, KOÓS Pál vezetésével 2013-ban | Task: designing a pair of scissors, MOME product design course. Leader: Pál KOÓS, 2013
Fotó: Szalay Krisztina

Számos olyan program szervezése köthető Koós Pál működéséhez, mely a MOME külső hazai és nemzetközi kapcsolatait szélesítette. Több olyan kurzust, programot is szervezett, amelyek a mentoráció és az inkubáció erősítését szolgálják. Szintén több olyan projektben vett részt, melyek a K+F+I területén mutattak komoly eredményeket. (A K+F+I [kutatás, fejlesztés, innováció] betűszó olyan tudományos fejlesztő alkotómunkát jelöl, amelynek célja az ismeretanyag bővítése és ennek felhasználása új megoldások kidolgozására.) Ezen programok közül feltétlen említést érdemel a MOME+ inkubációs programja, a Hegyvidéki Önkormányzattal (Budapest XII. kerület) közös kutyapiszok-tároló projekt, az SOS Gyermekfaluval, a Kézenfogva Alapítvánnyal, a Magyar Hospice Alapítvánnyal és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeummal közös munkák és a Future Traditions magyar–norvég program, amelyben szakmai helyettes vezetőként magyar és norvég tanárok, hallgatók munkáját koordinálta.

A Magyar Formatervezési Tanács elnökhelyetteseként, a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiumának tagjaként, a MOME+, a COLLAB és egyéb K+F+I projektek motorjaként a hazai designélet egyik meghatározó alakja lett.

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

Az illusztrációkat a Magyar Művészeti Akadémia bocsátotta rendelkezésünkre.